

<https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.10>¹

УДК 005.34

А. В. Ржеуський

кандидат наук із соціальних комунікацій, докторант, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна

antonii.v.rzheuskyi@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8711-4163>

Н. Е. Кунанець

доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри Інформаційних систем та мереж, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

nek.lviv@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3007-2462>

БЕНЧМАРКІНГ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Проведено порівняльний аналіз електронних інформаційних ресурсів, які надають під час карантинних обмежень та воєнного стану бібліотеки закладів вищої освіти України, що визначені лідерами за результатами попередніх етапів дослідження. Розвідка дозволила визначити бібліотеку Сумського державного університету як книгозбірню-лідера, яка надає доступ користувачам до найбільшої множини електронних інформаційних ресурсів, до якої увійшли: електронний каталог, електронний архів наукових праць співробітників університету, повнотекстові бази даних та ресурси, доступні на відкритих платформах, власні повнотекстові колекції, сторінка в соцмережі Facebook, сторінка в соцмережі Instagram, telegram-канал, youtube-канал, нові надходження, дайджести, аудіокниги.

Ключові слова: *електронні інформаційні ресурси, бібліотека, карантинні обмеження, вебсайт, бенчмаркінг, воєнний стан, соцмережі.*

A. Rzheuskyi

Candidate of Sciences in Social Communications, doctoral student, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

N. Kunanets

Doctor of Sciences in Social Communications, professor, Department of Information Systems and Networks, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

BENCHMARKING OF ELECTRONIC INFORMATION RESOURCES OF LIBRARIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

The relevance of the article lies in conducting a comparative analysis of electronic information resources provided during quarantine restrictions and martial law by the libraries of higher education institutions of Ukraine, which were determined by the leaders, based on the results of previous stages of the research.

The purpose of the study is to determine the library of the university of Ukraine, which is leader in the provision of electronic information resources in the conditions of quarantine and martial law.

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License

The methodology. The research includes synthesis, the method of complexity, comparative analysis, information diagnostics, generalization, abstraction and systematization, survey-analytical and benchmarking methods.

The results of the previous stages of the research proved that the library of Sumy State University occupies the first place among the scientific libraries of classical universities of Ukraine. Among the scientific libraries of technical institutions of higher education are the Scientific Library of Zaporizhzhia Polytechnic National University and Chernihiv Polytechnic National University. The leader among scientific libraries conventionally called special institutions of higher education of Ukraine is the library of Borys Hrinchenko Kyiv University. The library of Kryvyi Rih State Pedagogical University ranks first among the libraries of pedagogical institutions of higher education in Ukraine.

The practical significance. The identification of a leading library will allow other libraries of higher education institutions to adopt the experience of implementing various electronic information resources.

The scientific novelty. The previous stages of the study of electronic information resources of libraries of higher education institutions of Ukraine allowed us to determine the leading libraries in providing users with access to a wide range of electronic information resources during quarantine restrictions and martial law.

The conclusions. The research made it possible to identify the library of Sumy State University as a leading library that provides users with access to the largest set of electronic information resources, which includes: electronic catalogue, electronic archive of scientific works of university employees, full-text databases and resources available on open platforms, the own full-text collections, Facebook page, Instagram page, Telegram channel, Youtube channel, new arrivals, digests, audiobooks.

Keywords: *electronic information resources, library, quarantine restrictions, website, benchmarking, martial law, social networks.*

Актуальність теми дослідження полягає у проведенні порівняльного аналізу електронних інформаційних ресурсів, які під час карантинних обмежень та воєнного стану надають бібліотеки закладів вищої освіти (далі — ЗВО) України, що визначені лідерами за результатами попередніх етапів дослідження.

Останнє дозволило нам визначити книгозбірні, які посідають першість у наданні доступу користувачів до широкого спектра електронних інформаційних ресурсів під час карантинних обмежень та військового стану. Згідно з аналізом, першість серед наукових бібліотек класичних університетів України посідає бібліотека Сумського державного університету. Серед наукових бібліотек технічних ЗВО — Наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка» та Національного університету «Чернігівська політехніка» (Ржеуський та ін., 2022). Лідером з-поміж наукових бібліотек умовно названих спеціальними закладами вищої освіти України є бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка. Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету посідає першість серед бібліотек педагогічних закладів вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж наукової літератури, яка була використана під час аналізу, слід відзначити передусім роботу Н. Коржик (2022), яка розглянула діяльність українських бібліотек як центрів національного спротиву та психологічної підтримки суспільства під час військових дій. Автор акцентує на активізації соціальних мереж, використанні бібліотеками копірайтингу та сторітелінгу. Н. Вовк (2022) проаналізувала особливості культурно-просвітницької діяльності та інформаційної підтримки користувачів публічних бібліотек із початку війни на основі дописів книгозбірень у соціальних мережах. О. Натаров (2022) розглянув роль бібліотеки в інформуванні громадськості і владних структур щодо вітчизняних розробок і досліджень, спрямованих на зміцнення безпеки та обороноздатності України.

Мета статті — визначити книгозбірню ЗВО України, що посідає першість із надання електронних інформаційних ресурсів в умовах карантину та воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення лідера серед бібліотек застосовано метод бенчмаркінгу, суть якого полягає в підвищенні продуктивності організації за допомогою виявлення та впровадження кращих практик здійснення операцій (Darrell, 2013).

У проєкції на бібліотечну галузь бенчмаркінг можна визначити як систематичний пошук еталона, навчання на кращих прикладах діяльності бібліотек як соціокомунікаційних та інформаційних центрів, незалежно від їхньої спеціалізації, сфери функціонування та географічного розташування, а також адаптація здобутого досвіду до специфіки роботи бібліотеки, яка досліджується (Ржеуський, 2016).

Для бібліотек застосування методу бенчмаркінгу (Кунанець & Ржеуський, 2014) дозволить вивчити досвід конкурентів, порівняти процеси та форми роботи, організацію інформаційних ресурсів і таким чином удосконалити діяльність власної книгозбірні, взявши за взірць кращі практики бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Для початку сформуємо множину електронних інформаційних ресурсів бібліотек-лідерів закладів вищої освіти України (Табл. 1).

Електронним каталогом та електронним архівом наукових праць співробітників університету (інституційний репозитарій) пропонують дистанційно скористатись усі 5 книгозбірень. Зокрема, електронний каталог бібліотеки Сумського державного університету містить рубрику «Аудіокниги», яка налічує понад 400 аудіозаписів.

Таблиця 1

Перелік електронних інформаційних ресурсів бібліотек-лідерів

	НБ НУ «Запорізька політехніка»	НБ НУ «Чернігівська політехніка»	Б-ка Київського університету ім. Бориса Грінченка	Б-ка Сумського державного університету	Б-ка Криворізького державного педагогічного університету
Електронний каталог	+	+	+	+	+
Електронний архів наукових праць співробітників університету (інституційний репозитарій)	+	+	+	+	+
Повнотекстові бази даних та ресурси, доступні на відкритих платформах	+	+	+	+	+
Власні повнотекстові колекції	+	+	+	+	-
Сторінка у Facebook	+	+	+	+	+
Сторінка в Instagram	+	+	+	+	+
Сторінка в Twitter	+	+	-	-	-
Буктрейлери	-	-	-	-	+
Віртуальні виставки	+	-	+	-	+
Telegram	+	-	-	+	-
Youtube-канал	+	+	-	+	+
Дайджести	-	-	-	+	-
Нові надходження	-	-	+	+	+
Аудіокниги	-	-	+	+	-
Тематичні огляди	-	+	-	-	-

На вебсайтах 5 бібліотек, які досліджуються, виявлено рекомендовані повнотекстові бази даних та ресурси, доступні на відкритих платформах:

- бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка надає доступ до корпоративної електронної Бібліотеки Alrina Digital. Користувачі можуть читати онлайн і завантажувати книги у форматах .ePub та .pdf, а також в аудіоформаті;
- наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка» пропонує перелік з 11 інформаційних ресурсів, представлених у вільному доступі;
- наукова бібліотека Національного університету «Чернігівська політехніка» рекомендує своїм користувачам перелік з 23 інформаційних ресурсів;

– бібліотека Криворізького державного педагогічного університету пропонує скористатись 48 інформаційними ресурсами відкритого доступу. Найбільший перелік рекомендованих інформаційних ресурсів надає бібліотека Сумського державного університету. Її вебсайт містить розділ «Тематичні ресурси», який налічує 9 підрозділів: «Джерела даних», «Гуманітарні науки», «Соціальні науки», «Політика. Право», «Математика. Наука про дані», «Природничі науки», «Медичні науки», «Інженерія та технології», «Географія. Біографії. Історія»¹.

Підрозділи мають таку структуру: Періодичні видання. Бази даних, Інтернет-ресурси, Відкриті навчальні матеріали.

Слід відзначити, що періодичні видання, бази даних, інтернет-ресурси та навчальні матеріали підібрані відповідно до галузей знань, що зазначені в підрозділах.

Для співробітників та студентів університету книгозбірня підготувала можливість використання широкого спектра ліцензійного програмного забезпечення, вебсервісів та інструментів для віддаленої роботи.

Повнотекстові колекції, створені співробітниками бібліотеки, виявлено на вебсайтах чотирьох бібліотек (Рис. 1).

Бібліотека Сумського державного університету пропонує розлогий перелік власних освітніх інформаційних ресурсів:

- U mix — середовище змішаного навчання;
- Екзаменаріум — платформа відкритих навчальних онлайн-курсів, яка містить навчальні програми з: економіки, фінансів, менеджменту, маркетингу та права;
- ОСW — відкритий електронний ресурс колекцій навчально-методичних матеріалів до дисциплін, що входять до складу навчальних програм підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів;
- Платформу дистанційного навчання, на якій розміщено навчальні матеріали з понад 1800 дисциплін з тестовими завданнями, тренажерами, інтерактивними демонстраціями та завданнями для самостійної роботи;
- Колекцію періодичних видань, що видаються закладом, яка згрупована за галузями знань².

Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка розміщує на своєму сайті повнотекстову колекцію рідкісних видань та повнотекстову колекцію творів Б. Грінченка. Книгозбірня запровадила проєкт «Слухай. Бібліотека аудіокниг українською мовою». Користувачі бібліотеки мають

1 <https://library.sumdu.edu.ua/uk/e-resursy/tematychni-resursy-vilnoho-dostupu.html>

2 <https://library.sumdu.edu.ua/uk/e-resursy/elektronni-resursy-sumdu/dystantsiini-kursy.html>

можливість прослухати або завантажити з вебсайту бібліотеки аудіокниги українських письменників.

Наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка» пропонує своїм користувачам скористатись електронною бібліотекою, що складається з навчальних посібників, книг, конспектів лекцій, статей, методичних вказівок та авторефератів дисертацій в електронному вигляді.

Наукова бібліотека Національного університету «Чернігівська політехніка» пропонує користувачам скористатись відкритим реєстром електронних періодичних видань за профілем університету. Під час проведення дослідження, на вебсайтах трьох книгозбірень з п'яти виявлено віртуальні виставки (Рис. 2).

Рис. 1. Співвідношення повнотекстових колекцій інформаційних ресурсів бібліотек

Рис. 2. Створення бібліотеками віртуальних виставок

Віртуальні виставки пропонують такі ЗВО:

– Криворізький державний педагогічний університет (виставки у вигляді презентацій, які зберігаються у хмарному сховищі): «Інтелектуальний скарб нації (до 100-річчя заснування НАН України)», «Віртуальна виставка книг професорів і докторів наук Криворізького державного педагогічного університету з фондів бібліотеки (до 90-річного ювілею КДПУ)», «Виміри наукового пошуку: традиції та інновації», «Володимир Вернадський — фундатор української академічної науки»¹).

– Національний університет «Запорізька політехніка», наукова бібліотека — розміщує віртуальні виставки на вебсайті у форматі PDF, зокрема представлені такі експозиції: «“Енеїда” Івана Котляревського — витоки національного відродження (225 років із часу видання)», «Яке прекрасне рідне слово! Воно — не світ, а всі світи (До Міжнародного дня рідної мови і 30-річчя НДР з українського термінознавства в Політехніці)», «Українська рідна мова — слов’яна, калинова (Міжнародний день рідної мови — 21 лютого)», «Небесна сотня: ціна свободи (День вшанування героїв Небесної сотні — 20 лютого)»².

– Київський університет імені Бориса Грінченка — працівники бібліотеки готують віртуальні виставки нових надходжень і розміщують їх на вебсайті.

Списки нових надходжень публікуються на вебсайті бібліотеки Сумського державного університету, і користувачам надається можливість підписатись на розсилку; бібліотека Криворізького державного педагогічного університету також розміщує списки нових надходжень на вебсайті.

Таким чином, виявлено, що три книгозбірні з п’яти інформують користувачів про появу нової літератури в бібліотеці, розміщуючи списки нових надходжень на вебсайті (Рис. 3).

Слід відзначити, що лише працівники наукової бібліотеки Національного університету «Чернігівська політехніка» створюють тематичні огляди літератури у вигляді презентацій за допомогою вебсервісу «Calameo» та розміщують їх на вебсайті бібліотеки.

На Рис. 4. представлено використання бібліотеками соціальних медіа.

Як видно з Рис. 4, найбільше медіаплатформ використовують три книгозбірні: бібліотека Сумського державного університету, наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка» та Національного університету «Чернігівська політехніка». Соціальними мережами Facebook та Instagram послуговуються усі п’ять з бібліотек, які досліджуються. Канал на відеохостингу Youtube зареєстрували та підтримують усі книгозбірні,

1 <https://kdpu.edu.ua/press-centre/blogs/736-biblioteka/virtualni-vystavky/nauka.html>

2 http://library.zp.edu.ua/virtual_exhibition.html

Рис. 3. Розміщення списків нових надходжень на вебсайтах бібліотек

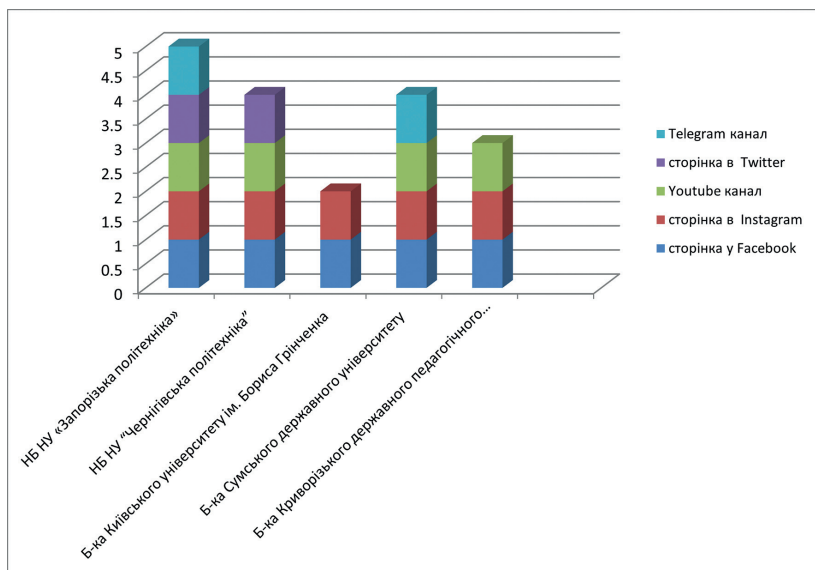

Рис. 4. Використання бібліотеками соціальних медіа

окрім бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка. Соціальну мережу Twitter використовують дві бібліотеки — наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка» та Національного університету «Чернівецька політехніка». Telegram-канал зареєстрували лише бібліотека Сумського державного університету та наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка».

Означимо youtube-канали бібліотек та порівняємо за кількістю відеоматеріалів (Рис. 5).

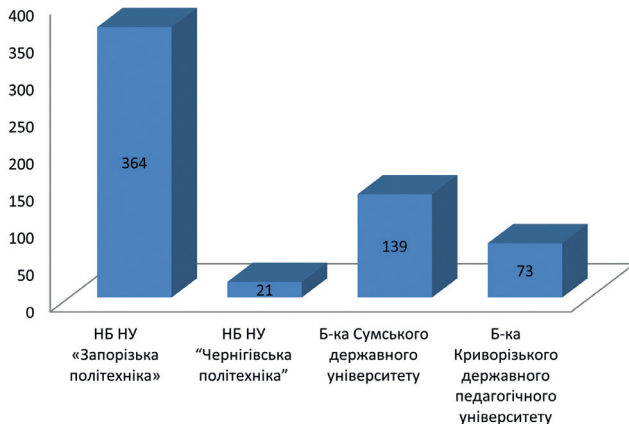

Рис. 5. Кількість відеоматеріалів, розміщених на youtube-каналах бібліотек

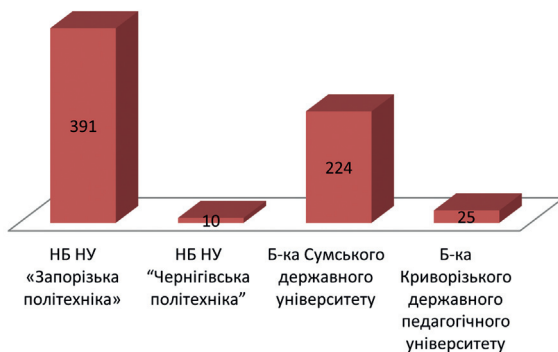

Рис. 6. Кількість підписників на youtube-каналах бібліотек

Як видно з Рис. 5, за кількістю матеріалів, розміщених на youtube-каналі, переважає наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка». Слід відзначити, що на youtube-каналі бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету серед відеоматеріалів було виявлено буктрейлери.

Далі порівнюємо ресурси за кількістю підписників (Рис. 6).

Отже, за кількістю підписників переважає, знову ж таки, наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка». На другому місці — бібліотека Сумського державного університету.

Слід додати, що бібліотека Сумського державного університету інформує працівників університету про новини, інновації, освітні та наукові інформаційні ресурси з різних галузей за допомогою тематичних інформаційних дайджестів.

Висновки. Таким чином, виконано порівняльний аналіз електронних інформаційних ресурсів бібліотек-лідерів ЗВО України. Визначено, що перше місце серед цієї групи бібліотек за наданням електронних інформаційних послуг під час карантинних обмежень та воєнного стану належить бібліотеці Сумського державного університету. Бібліотека забезпечує своїх користувачів такими інформаційними ресурсами: електронним каталогом, електронним архівом наукових праць співробітників університету, повнотекстовими базами даних та ресурсами, доступними на відкритих платформах, власними повнотекстовими колекціями, новими надходженнями, дайджестами, аудіокнигами. Соціальний інститут анонсує новини в соцмережі Facebook, Instagram, telegram-каналі, наповнює youtube-канал. Друге місце посіла наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка».

Список посилань

- Вовк, Н. С. (2022). Використання бібліотечних сторінок у соціальних мережах з метою морально-інформаційної підтримки читачів у березні-квітні 2022 року. *Вісник Харківської державної академії культури*, 61, 94–105.
- Коржик, Н. А. (2022). Бібліотеки України як центри національного спротиву. *Вісник Харківської державної академії культури*, 52, 41–49.
- Кунанець, Н. Е., & Ржеуський А. В. (2014). Концепція бенчмаркінгу в бібліотекознавстві. В *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки*, 10, 17–24.
- Натаров, О. (2022). Активізація комунікаційної діяльності бібліотек України в умовах воєнного стану. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг. Міжнародна наукова конференція*. <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1577>
- Ржеуський, А. (2016). Аналіз інформаційних послуг бібліотек з допомогою інструментарію бенчмаркінгу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2, 97–104.
- Ржеуський, А., Кунанець, Н., & Добровольська, В. (2022). Електронні інформаційні ресурси бібліотек технічних університетів України: порівняльний аналіз. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 3, 5–14.
- Darrell, K. (2013). *Rigby Management tools*. Bain&Company, Inc.

References

- Vovk, N. S. (2022). The use of library pages in social networks for the purpose of moral and informational support of readers in March-April 2022. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 61, 94–105. [In Ukrainian].

- Korzhyk, N. A. (2022). Libraries of Ukraine as centers of national resistance. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 52, 41–49. [In Ukrainian].
- Kunanets, N. E., & Rzheuskyi, A. V. (2014). The concept of benchmarking in library science. *Zbirnyk naukovykh prats Bukovynskoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 10, 17–24. [In Ukrainian].
- Natarov, O. (2022). Promoting communication activities of libraries of Ukraine under martial law. *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Innovatsiini transformatsii resursiv i posluh. International scientific conference*. <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1577>. [In Ukrainian].
- Rzheuskyi, A. (2016). Analysis of library information services using benchmarking tools. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, 97–104. [In Ukrainian].
- Rzheuskyi, A., Kunanets, N., & Dobrovolska, V. (2022). Electronic information resources of libraries of technical universities of Ukraine: comparative analysis. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 3, 5–14. [In Ukrainian].
- Darrell, K. (2013). *Rigby Management tools*. Bain&Company, Inc. [In English].

Надійшла до редакції 04.04.2023